

УДК 331.104

Федотова Т.А.*кандидат економічних наук, доцент,**Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара***Колеченко Д.О.***студент**Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара***ЕФЕКТИВНА ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ****EFFECTIVE ORGANIZATION OF WORKPLACES AT THE ENTERPRISES****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто основні перешкоди ефективному використанню робочого місця. Акцентовано увагу на проблематиці організації робочого місця згідно з усіма вимогами та правилами. Розглянуто основні показники використання та існуючі класифікації робочих місць. Розроблено рекомендації щодо покращання стану робочих місць на підприємстві, а отже, – підвищення працездатності робочої сили. Запропоновано напрями розвитку ефективної системи використання та обслуговування робочих місць.

Ключові слова: робоче місце, організація праці, ефективність праці, умови праці, оснащення, елементи, обслуговування.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены основные препятствия эффективно-му использованию рабочего места. Акцентировано внимание на проблематике организации рабочего места согласно всем требованиям и правилам. Рассмотрены основные показатели использования и существующие классификации рабочих мест. Разработаны рекомендации относительно улучшения состояния рабочих мест на предприятии, а следовательно, – повышения работоспособности рабочей силы. Предложены направления развития эффективной системы использования и обслуживания рабочих мест.

Ключевые слова: рабочее место, организация труда, эффективность труда, условия труда, оснащение, элементы, обслуживание.

ANNOTATION

The article describes the main obstacles to the effective use of the workplace. The attention is focused on issues of workplace organization in accordance with all requirements and regulations. Discusses the basic parameters of use and snouts job classification. Developed recommendations for improving the status of jobs in the enterprise and, on this basis, - improving the health of the workforce. The directions of development of effective system use and maintenance jobs.

Keywords: workplace, work organization, efficiency of work, working conditions, equipment, components, services.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях високотехнологічного виробництва, оснащеного складною та багатofункціональною технікою, необхідно виробити актуальний науковий підхід до організації праці на робочих місцях. Рациональна організація допомагає краще спланувати робоче місце і робочий час, створює кращі умови праці на підприємстві. Створення коректного трудового процесу скасовує зайві незручні і неефективні рухи, скорочує непродуктивні витрати часу на виробництві, поліпшує використання основних засобів та їх збереження в робочому стані, підвищує якість виконуваної працівником роботи. Ретельний аналіз осно-

вних параметрів організації робочих місць дасть змогу визначити існуючі проблеми та розробити напрями їх усунення.

Проблематика статті пов'язана із сучасним розвитком організації робочого місця. У зв'язку з тим, що робоче місце являє собою сукупність факторів, які впливають на стан та ефективність праці, покращання показників роботи працівників та якості виробництва, впливає на працездатність робочої сили на підприємстві, робоче місце має відповідати всім технічним та ергономічним вимогам, а також задовольняти виробничі потреби працівника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїй книзі «Економіка підприємства» Іванілов О.С. порушує проблему раціонального та ефективного розміщення робочих місць на підприємствах [7, с. 145]. Проте, на нашу думку, його праця не є достатньо глибокою з даного питання, хоча думку дослідника і можна вважати об'єктивною. Причиною цього є широкий огляд власне підприємства на мікрорівні, аніж суттєвий розгляд проблеми організації робочого місця.

З іншого боку, Гриньова В.М. у своїй праці «Організація виробництва» більш детально розглядає саме складові виробництва, у тому числі й робоче місце [8, с. 90]. Її аналіз, на нашу думку, є більш обґрунтованим і чітким, а рекомендації – актуальними і реальними.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те що сучасна наукова література майже не звертає увагу на питання організації робочого місця як основний елемент виробництва, більшість праць має узагальнені та більш-менш чіткі рекомендації щодо покращання робочого місця. Це є важливим фактором для багатьох підприємців, що прагнуть покращити умови праці для робітників.

Мета статті полягає в аналізі такого елемента організації праці, як робоче місце, а також у розробці рекомендацій щодо вдосконалення організації робочого місця.

Виклад основного матеріалу дослідження. Робоче місце – це одна з найголовніших ланок виробничого циклу кожного підприємства, за участі якої здійснюються процеси виробництва, а також його обслуговування і управління. На робочому місці відбувається поєднання осно-

вних компонентів цього процесу, досягається головна мета – створення предметів праці, надання послуг або безпосереднє управління цими процесами. Від організації робочих місць багато в чому залежить ефективність праці, використання знарядь і засобів виробництва, а також продуктивність праці та собівартість випущеної продукції, її якість, ціна та інші економічні показники. Робоче місце як місце зайнятості людини визначає умови праці, режими праці й відпочинку, характер праці.

Робоче місце виступає первинною ланкою виробництва та знаходиться в безпосередньому веденні одного робітника або бригади і включає комплект матеріальних елементів, що забезпечують процес праці.

Будь-яке робоче місце має свою специфіку, що пов'язана з особливостями різноманітних форм конкретної праці у виробництві, організації виробничого процесу. Визначення робочого місця відбувається за такими чинниками, як рівень поділу і кооперації праці, тип виробництва, ступінь механізації та автоматизації, кількість устаткування на робочому місці та ін.

Робоче місце складається з таких елементів:

- виробнича площа;
- основне устаткування;
- пристрої для зберігання, готової продукції, заготовок, відходів та браку;
- пристрої для зберігання інструментів, пристосувань та оснастки;
- підйомно-транспортні пристрої;
- пристосування для безпеки і зручності роботи [1, с. 105].

Робочі місця відрізняються один від одного за певними ознаками. Для узагальненого уявлення про те, якими можуть бути робочі місця, потрібна їхня класифікація. Основними ознаками класифікації можна вважати такі:

- виконувані робітником функції: робочі місця фахівців, керівників, службовців, робітників, молодшого обслуговуючого персоналу, охорони і т. д.;
- професійна ознака: робочі місця машиніста, економіста з праці, лікаря-терапевта, столяра, діловода, бухгалтера і т. д.;
- вид виробництва: робочі місця основні і допоміжні;
- тип виробництва: робочі місця масового, одиночного та серійного виробництва;
- ступінь спеціалізації: універсальні та спеціалізовані робочі місця;
- рівень механізації: ручні, машинно-ручні, механізовані, машинні, автоматизовані й апаратні робочі місця [2, с. 45].

Робочі місця мають певні особливості залежно від галузі їх розташування. Наприклад, у сільському господарстві є низка особливостей, які характеризують робоче місце та які зумовлені специфічною направленістю сільського господарства: наявність великої кількості робочих місць на відкритому повітрі, більша кількість робочих місць є колективною. Сільське

господарство широко використовує тимчасових працівників [3, с. 108–111; 4, с. 174–178].

Обслуговування робочих місць ґрунтується на функціональному розподілі праці на підприємствах, у результаті основні працівники звільняються від виконання допоміжних, побічних робіт, а кожна обслуговуюча функція здійснюється групами кваліфікаційних допоміжних робітників (якщо такі повинні бути на підприємстві) [6, с. 84].

За звичайних умов робоче місце складається із сукупності засобів праці, без яких неможливі конкретні трудові функції, що, своєю чергою, залежать від фаху працівника. Зазвичай сюди відносять: допоміжне та основне обладнання; сигналізацію, робочі меблі, тару, оргтехніку та багато іншого; технологічну оснастку (вимірвальний інструментарій, запасні, аварійні частини); документацію та засоби комунікації, засоби подачі енергії, матеріалів або сировини та ін.

Окремої уваги заслуговує спеціалізація робочих місць, під якою слід розуміти закріплені обсяги роботи або операції за ознаками технологічної однорідності, точності обробки, конфігурації та ін. Завдяки скороченню номенклатури оброблюваних деталей або звуженню спеціалізації робочого місця покращуються та оновлюються трудові прийоми, посилюється культура праці та виробничі навички.

Якість обслуговування робочого місця безпосередньо впливає на рівень організації праці на конкретному місці. Власне, обслуговування – це своєчасне забезпечення робочого місця всім необхідним, у тому числі технічне забезпечення, подача необхідних елементів праці, контроль якості роботи устаткування, а також транспортне обслуговування.

Сучасні умови господарювання підвищують значення поліпшення умов праці не за рахунок виплат, а шляхом уведення технічних новинок, оздоровлення виробничого середовища, виконання вимог щодо безпеки, естетики і привабливості.

Сукупність виробничих, санітарно-гігієнічних, естетичних, соціальних і фізіологічних чинників конкретної праці, які впливають на працездатність робітника, й є умови праці.

Власне, працездатність – це можливість певної людини виконувати ту чи іншу роботу за даний час і залежно від поставлених чинників середовища (суб'єктивних і об'єктивних).

Працездатність працівника цілком залежить від організації часу роботи, яка, своєю чергою, залежить від робочого місця працівника, його організації в умовах повного забезпечення всім необхідним, що має усунути непродуктивні втрати часу.

Щоб зробити комплексну оцінку організації робочих місць, для пошуку і приведення в дію резервів підвищення ефективності праці використовується механізм атестації і раціоналізації робочих місць. У ході цієї атестації виконується оцінка технічного й організаційного

стану робочих місць, техніка безпеки й умови праці, розглядаються можливості зростання фондів віддачі, використання кваліфікаційного потенціалу працівників [7, с. 185].

Головним недоліком процесу атестації є її формальність, яка перейшла до нас ще з радянських часів. Саме тому більшість підприємств відмовляються від цієї процедури, щоб зберегти кошти і не витратити бюджет підприємства на формальні заходи, що не здатні ані підвищити прибуток, ані покращити умови праці, а тому в сучасних умовах цей метод не є ефективним і дієвим.

Виходячи з особливостей праці, проводиться організація робочого місця, що полягає у відповідному його плануванні та оснащенні. Усе це допоможе всьому колективу своєчасно та якісно вирішувати важкі і відповідальні завдання та доручення керівництва будь-якого підприємства.

Тимчасові елементи устаткування робочого місця є спеціальними предметами, призначеними для виконання конкретної роботи в межах їх компетенції. Тривалість перебування, їх склад і кількість на робочому місці цілком залежать від технологічного режиму та притаманної підприємству системи обслуговування [1, с. 78].

Існують також постійні, незмінні елементи оснащення робочого місця, котрі ніколи не змінюються, яка б робота не виконувалась у кожній окремий період.

Розробка раціональних форм кооперації і поділу праці робітників виконується для того, щоб удосконалити обслуговування робочих місць. За умов великих обсягів обслуговування розумно виділяти їх окремою ланкою зі спеціалізацією окремих працівників. Виходячи з цього, за кожним працівником установлюють оптимальні зону, ділянку, графік, режим та маршрут обслуговування [5, с. 121].

Головною проблемою виступає раціональна й ефективна організація робочого місця, яка забезпечує найефективніше використання обладнання та робочої сили. Забезпечити ефективне та високоякісне виконання планових завдань та нормативів у встановлені терміни при умовах повного використання устаткування і робочого часу не завжди виходить. Саме тому необхідно забезпечити застосування раціональних прийомів і методів праці, створити комфортні умови для праці і тим самим зберегти працездатність робітників на високому рівні. Іншими словами – створити найбільш привабливі умови для праці, аби домогтися високих показників на виробництві.

Під організацією робочого місця слід розуміти комплекс заходів, що спрямовані на створення на робочому місці необхідних умов для високопродуктивної праці через підвищення змістовності праці й охорону здоров'я робітника. Комплекс заходів включає:

- вибір раціонального розташування робочого місця;

- оснащення робочого місця устаткуванням та інвентарем;

- створення комфортних і безпечних умов праці;

- раціональне планування;

- обслуговування робочого місця.

Ефективна організація робочих місць та їх обслуговування певною мірою забезпечується зарекомендованими на практиці типовими проектами організації праці для масових професій робочих, технічних виконавців і фахівців. Як правило, типовий проект концентрує передовий досвід організації робочих місць, відбиваючи всі складові цього процесу (оснащення, планування, обслуговування, атестація). Проте вони не враховують специфіку конкретного виробництва, особливі умови праці на певних робочих місцях та індивідуальні характеристики працівника.

Спробуємо скласти рекомендації для вдосконалення робочих місць на середньостатистичному підприємстві, щоб продемонструвати важливість кожного окремого пункту.

По-перше, необхідно дотримуватися режиму праці і відпочинку, цим ми зменшуємо період гіперкомпенсації, а це, своєю чергою, збільшить фазу стійкої працездатності, яка дасть збільшення продуктивності праці всього підприємства.

По-друге, створивши навколо працівників затишну та привабливу атмосферу, покращивши стан навколишнього середовища довкола робочого місця працівника, ми значно підвищимо його самопочуття та емоційний стан, котрі також позитивно впливатимуть на ефективність праці.

По-третє, організація безперервного енергопостачання, опалення і створення зручних переходів, простору між робочими місцями, окремих приміщень та інших умов для безпечного переміщення та праці допоможуть мінімізувати втрати часу на переміщення працівників, засобів праці та дадуть змогу вилучити з огляду неефективних розподіл робочої сили на підприємстві.

По-четверте, дотримання суворих норм трудового процесу, тобто виключивши всю роботу, непередбачену обов'язками працівника, ми дамо йому займатися лише тим, що передбачено його прямими обов'язками, а це, своєю чергою, допоможе ліквідувати робочий дисбаланс та покращить показники вузькоспеціалізованих працівників, що не матимуть займатися суміжною роботою.

Висновки. Робоче місце повинно задовольняти потреби працівника в комфорті, але не йти супротив його працездатності та ефективності праці, не позбавляти його робоче місце необхідних засобів праці. Організація робочого місця – це одна з головних ланок планування підприємства, а тому даному аспекту слід приділяти більше уваги. Показники якості праці, працездатності працівників,

ефективності праці та повне використання засобів праці залежать від робочого місця кожного окремого працівника, тому власнику підприємства слід забезпечити своїх працівників усім необхідним, а приміщення – устаткувати найновішим та найефективнішим обладнанням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рофе А.І. Наукова організація праці / А.І. Рофе. – М. : Прогрес, 1998.
2. Пашуто В.П. Організація, нормування і оплата праці на підприємстві : [навч.-практ. посіб.] / В.П. Пашуто. – М. : КНО-РУС, 2005.
3. Громов М.М. Наукова організація, нормування і оплата праці на сільськогосподарських підприємствах : [навч.-практ. посіб.] / М.М. Громов. – М. : Агропромиздат, 1991.
4. Зудина Л.А. Організація управлінської праці : [навч.-практ. посіб.] / Л.А. Зудина. – М. : ИНФРА-М, 1997.
5. Пушкін П.С., Овчинников С.І. Наукова організація праці та технічне нормування : [навч.-практ. посіб.] / П.С. Пушкін, С.І. Овчинников. – М. : Тайм, 2001.
6. Очакова А.І. Наукова організація і нормування праці на підприємствах : [підручник] / А.І. Очакова. – М. : Радіо і зв'язок, 1998.
7. Іванілов О.С. Економіка підприємства : [підручник] / О.С. Іванілов. – К. : Центр учбової літератури, 2009.
8. Гриньова В.М. Організація виробництва : [підручник] / В.М. Гриньова, М.М. Салун. – К. : Знання, 2009.